

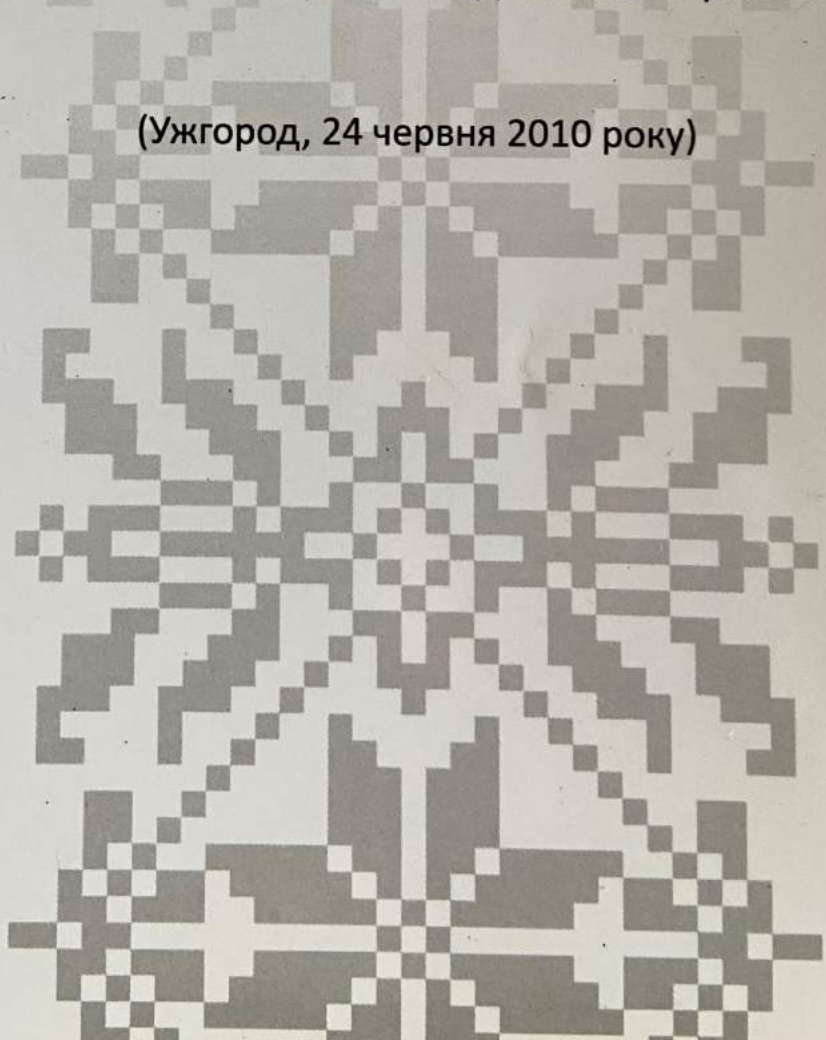

ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНА:

ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕАЛІЇ РОЗВИТКУ

Матеріали Всеукраїнської наукової конференції,
присвяченої 65-й річниці возз'єднання
Закарпатської України з Радянською Україною

(Ужгород, 24 червня 2010 року)

УДК 94(477.87)(063)
ББК ТЗ (4Укр-4Зак)62и(о)
3-18

У збірнику наукових статей містяться матеріали виступів учасників Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 65-й річниці возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною «ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНА: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕАЛІЇ РОЗВИТКУ», що відбулася 24 червня 2010 року в Ужгороді.

Зміст матеріалів торкається політичних, історичних, правових, культурних та духовних аспектів розвитку Закарпатської України в середині ХХ століття.

Збірник стане в нагоді всім, хто цікавиться історичним минулим Закарпаття.

Редакційна колегія:

Ледида Олександр – голова Закарпатської обласної державної адміністрації;

Кічковський Михайло – голова Закарпатської обласної ради;

Вегеш Микола – ректор ДВНЗ «Ужгородський національний університет», доктор історичних наук, професор;

Данилюк Дмитро – професор ДВНЗ «Ужгородський національний університет», доктор історичних наук;

Густі Василь – начальник відділу зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації Закарпатської обласної ради;

Дупелич Володимир – начальник управління з питань внутрішньої політики Закарпатської обласної державної адміністрації;

Макара Микола – професор ДВНЗ «Закарпатський державний університет», кандидат історичних наук;

Токар Маріан – доцент УжНУ, с.н.с. НДІ політичної регіоналістики, кандидат історичних наук, укладач збірника.

Рецензенти:

Михайло БОЛДИЖАР, доктор історичних наук, професор (Ужгород);

Василь МАРЧУК, доктор історичних наук, професор (Івано-Франківськ).

*Видання здійснене за сприяння
Закарпатської обласної державної адміністрації*

15. Макаруч В. Вхідження Закарпатської України до складу УРСР (1939 – 1945): історико-правові аспекти / В. Марчук // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ. – 2000. – № 1 (12). – С. 39 – 48.
16. Марьина В. В. К событиям в Подкарпатской Руси (Закарпатской Украине) осенью 1944 – зимой 1945 года / В. В. Марьина // Славяноведение. – 2001. – № 3. – С. 27 – 48.
17. Марьина В. В. Закарпатская Украина (Подкарпатская Русь) в политике Бенеша и Сталина. 1939 – 1945 гг. / В. В. Марьина. – М.: Новый хронограф, 2003. – 304 с.
18. Марьина В. В. Советский Союз и чехо-словацкий вопрос во время Второй мировой войны. 1939 – 1945 гг. / В. В. Марьина. – Книга 2. 1941 – 1945 гг. – М.: Индрик, 2009. – 432 с.
19. Возз'єднання // Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 55-річчю возз'єднання Закарпатської України з Україною / Укладач: В. І. Худанич. – Ужгород, 2001. – 180 с.
20. Поп І. І. Чехословакия – Советский Союз. 1941 – 1947 гг. / И. И. Поп. – М., 1990. – С. 142 – 163.
21. Поп І. І. Режисери і статисти. «Возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною» в дзеркалі московських документів 1944 – 1945 рр.» / І. І. Поп // Карпатський край. – 1995. – № 1 – 4. – С. 68 – 72.
22. Тернистий шлях до України: збірник архівних документів і матеріалів «Закарпаття в європейській політиці 1918 – 1919, 1938 – 1939, 1944 – 1946 рр. ХХ століття» / Упорядкування, передмова та покажчик О. Д. Довганича та О. М. Корсуна. – Ужгород, 2007. – 749 с.
23. Лемак В.В. Теорія держави і права: Курс лекцій / В. В. Лемак. – Ужгород, 1998. – 236 с.

Роман ОФІЦІНСЬКИЙ,
доктор історичних наук, професор
(Ужгородський національний університет)

ПРЕВЕНТИВНА РАДЯНІЗАЦІЯ ЗАКАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ (осінь 1944 р. – весна 1945 р.)

Як перехідне державне утворення, Закарпатська Україна проіснувала 15 місяців – із жовтня 1944-го до січня 1946 року. Тоді ж українська мова стала у краї державною для всіх органів влади.

Вся повнота влади де-юре належала народові та здійснювалася через обрані представницькі органи – Народну Раду в центрі та народні комітети на місцях. Народна Рада була вищим органом державної влади з представницько-

законодавчими функціями. Уряд складався з президії та уповноважених. Ці гілки влади управляли краєм і втілювали волю населення до возз'єднання з Україною.

Народна Рада прийняла низку рішень (декретів і постанов). У грудні 1944 року вона припинила зв'язки з уповноваженим представником уряду Чехословацької Республіки, а також перебрала право власності на державне майно від Чехословацької Республіки та Королівства Угорщини.

Указом президії Верховної Ради Радянського Союзу від 22 січня 1946 року замість Закарпатської України створили Закарпатську область у складі Української РСР. До цього моменту в краї пройшли дуже істотні зміни.

Відомо, що вийти за Карпати і отримати стратегічний вплив на Дунайський басейн і Балкани було давньою мрією і Російської імперії, і Радянського Союзу. Отож принагідно розгорнулося неприховане змагання за громадську думку.

Масштабні акції кінця 1944 – початку 1945 років – перший з'їзд народних комітетів (26 листопада), маніфест возз'єднання (300 тисяч підписів), з'їзди і конференції комуністів, учителів, молоді, жінок, профспілок, масові мітинги – стали агітаційно-пропагандистським оформленням невідворотного факту радянізації Закарпаття.

Задля цього у Закарпатській Україні представники СРСР невідкладно жили декілька воєнно-політичних заходів.

Перше. Обмежили діяльність чехословацької урядової місії на чолі з міністром економіки і відбудови Франтішком Немецом тільки слабкорозвинутою гірською південно-західною частиною Закарпаття. Канцелярію урядового уповноваженого Чехословацької Республіки розмістили у місті Хуст. Решта території з містами Ужгород, Мукачево, Берегово оголосили прифронтовою зоною, котрою управляло радянське командування спільно з Народною Радою Закарпатської України [2, с. 20 – 21].

3 грудня 1944 року Народна Рада Закарпатської України видала декрет про припинення контактів з уповноваженим. Після цього, 8 грудня, адміністрація Ф. Немца виїхала за межі краю, в якому перебувала майже півтора місяця – з 28 жовтня. Тепер вона розмістилася у Східній Словаччині [8, с. 40 – 41].

Друге. Задіяли 520 пунктів набору добровольців у Радянську армію, мобілізувавши у 640 населених пунктах до кінця 1944 року 15 988 осіб. Із них 689 не пройшли медичну комісію та мандатну перевірку. Зокрема, відправили додому 166 угорців як представників «ворожої» національності. Мобілізовані у Закарпатті добровольці (15 299 осіб) поповнили ряди 1 гвардійської та 18-ої армій [4, с. 12 – 13]. До речі, певний час штаб 18-ої армії розміщався в Ужгороді у просторому будинку по вулиці Берчені, 45, а її політичний відділ – поруч, у селі Невицьке.

Після короткотривалої підготовки вони воювали у Польщі, Словаччині та Чехії. Набір у добровольці проводився «творчо». Відділ комплектування і формування штабу 4-го Українського фронту підібрав 50 офіцерів. Вони очолили агітаційні групи із 8-10 солдат, які співпрацювали з народними комітетами і пропонували певні продовольчі та матеріальні подарунки. Більшість сімей закарпатських добровольців були нужденними, котрі шукали будь-якого порятунку від злиднів.

У свою чергу, формально мобілізація відносилася до компетенції відомства чехословацького генерала Антоніна Гасала, діяльність якого командування 4-го Українського фронту фактично паралізувало. Проте з 8 листопада 1944-го до 15 лютого 1945 року до чехословацької армії вдалося мобілізувати 6 735 закарпатців, у тому числі 15 офіцерів. Перед тим 2,5 тисячі амністованих учасників нелегальних переходів у СРСР (1939 – 1941) вступили в чехословацьку військову частину на старті її формування – у 1942 – 1943 роках у місті Бузулук, що на південному Уралі [5, с. 12 – 14].

Примітно, після війни значна частина закарпатських добровольців залишилася в Чехословаччині. 240 із них стали офіцерами середньої та вищої ланки, у тому числі полковниками (71 особа) і генералами (8).

Третє. Провели репресивні заходи з «очищення тилу від ворожих елементів». Репресії проти угорців і німців, яких віднесли до ворожих націй, почалися одразу, як тільки у Закарпаття увійшли радянські війська. Уже у листопаді-грудні 1944 року на підставі постанови № 0036 військової ради 4-го Українського фронту розпочато ізоляцію угорського і німецького чоловічого населення призовного віку [1, с. 97, 120, 128, 140].

Лише протягом місяця (18 листопада – 16 грудня 1944 року) війська НКВС з охорони тилу 4-го Українського фронту направили на збірні пункти військовополонених понад 23 тисячі угорців і німців чоловічої статі віком від 18 до 50 років. Серед інтернованих частка цивільних осіб (так званих «військовозобов'язаних») сягала 40 %. Підрозділи НКВС і СМЕРШу всього інтернували у Закарпатті понад 30 тисяч угорців і німців.

Загалом до початку 1945 року в трудові табори відправили 70 тисяч угорців віком від 18 до 55 років, у тому числі майже 25 тисяч закарпатських. У 1946 – 1950 роках додалося ще 10 тисяч. Водночас Народна Рада Закарпатської України 15 січня 1945 року прийняла рішення про виселення з краю «сейкельських дорожних робітників», яких завезла попередня окупаційна влада.

На закарпатських німців чекали ґрунтовніші репресії. Восени 1944 року чимало з них встигли виїхати у матірні держави: у Німеччину (Західну – 1 920 осіб, Східну – 373), Австрію – 53. Найбільші втрати понесли села Усть-Чорна – 400 осіб, Німецька Мокра – 330, Верхній Коропець – 183, Софіївка

– 181, Драчино – 128, Руська Мокра – 104, Лалово – 90, Німецька Кучава – 88. Багато з них загинуло в дорозі.

Восенній мобілізації підлягали всі чоловіки від 17 до 45 років і всі жінки 18 до 30 років. На основі розпорядження військової ради фронту Народна Рада Закарпатської України видала свій циркуляр від 22 грудня 1944 року «Про мобілізацію населення німецької національності і робітників як тяглової сили на вивозку дерева». Мобілізованим належало взяти із собою харчування на 15 днів дороги і з'явитися на збірні пункти. Найбільше їх направили у робітничий батальйон на коксохімічний комбінат міста Нова Горлівка (Донбас).

Четверте. Запровадили державну символіку, утворили судові та правоохоронні органи за радянським взірцем. Народна Рада Закарпатської України видала декрети про гімн і прапор Закарпатської України, демонстративно запозичені у СРСР. 9 грудня 1944 року створено добровільні народні дружини (військові формування), а 18 грудня 1944 року – Спеціальний суд «для боротьби з ворогами нашого народу».

П'яте. Націоналізували або взяли під щільний державний контроль промисловість, транспорт, торгівлю, землю. Населенню пообіцяли працю, відпочинок, матеріальну і медичну допомогу, пенсію, освіту рідною мовою. Зокрема, право на працю гарантували через націоналізацію фабрик і заводів, ліквідацію безробіття, планову економіку. Так, у січні 1945 року націоналізували лісопромислову фірму «Латориця» і конфіскували хімічні заводи в Перечині, Сваляві, Великому Бичкові [7, с. 62, 66].

Проголошений для робітників і службовців робочий день становив до 8 годин на добу, 48 годин на тиждень. Кожному після одного року праці по найму зобов'язалися забезпечити 14-денну щорічну відпустку із збереженням заробітку. Замок графа Шерборна між Чинадієвом і Свалявою передали профспілкам під будинок відпочинку для робітників і службовців, а у селі Синяк заснували санаторій для хворих ревматизмом.

По суті, всі ці суспільні перетворення, нерідко чисто популістські, стали першим етапом радянзації Закарпаття. Їх провели в стислі терміни задовго до офіційного приєднання Закарпаття до СРСР, усупереч попереднім радянсько-чехословацьким домовленостям.

Превентивна радянська Закарпаття значно випередила формальну зміну його державно-правового статусу. Цей процес став символічним початком визначального впливу СРСР на всю післявоєнну Центральну Європу.

У липні 1944 року урядовим делегатом Чехословацької Республіки на визволеній території Підкарпатської Русі призначено чеха міністра Франтішка Немеца, його заступником – словака генерала Рудольфа Вієста, а політичним радником – закарпатського українця, офіцера з освітньо-культурної праці в

чехословацькому війську Івана Туряницю. Командування визволеної території очолив чех генерал Антонін Гасал-Ніжборський.

Глава чехословацької урядової місії, міністр економіки і відбудови Франтішек Немец у Хусті 28 жовтня 1944 року зробив офіційну заяву. Згідно з конституційним декретом президента Чехословацької Республіки, він повідомив про заснування Адміністрації визволеної території на чолі з урядовим делегатом.

Відтоді з'явилися тимчасові місцеві органи державної влади Чехословацьчини – військові комендатури і народні ради (комітети). Саме їм адресувалася інструкція урядового делегата Ф. Немеца від 7 листопада 1944 року про затримання й арешти осіб, які після Мюнхенської конференції (29 вересня 1938 року) проявилися в протидержавній діяльності.

Йшлося про членів і симпатиків українських, угорських, угорських і німецьких ультрарадикальних об'єднань громадян (так званих «фашистських»), співробітників правоохоронних органів та її агентури. Так, окремих наголос робився на членах «Карпатської Січі» (легальна напіввійськова організація періоду Карпатської України) та партій, очолюваних у чехословацькому пору Андрієм Броді та Степаном Фенциком. Останні на той момент були чинними депутатами угорського парламенту.

Як не парадоксально, представники чехословацької демократії необачно і нерозважливо випустили з пляшки джина. Невдовзі цю репресивну ідею розвинула Народна Рада Закарпатської України, утворивши 18 грудня 1944 року спеціальний суд. До зазначеного переліку долучили осіб, які саботували рішення Народної Ради, проводили антирадянську пропаганду (у вужчому прочитанні – проти Червоної армії), розпалювали національну і релігійну ворожнечу.

Як на ту пору, чогось особливого чи унікального у цих масових каральних чистках за політичною ознакою у Закарпатській Україні складно знайти. Як у Східній, так і у Західній Європі, звільненій від нацизму затримували і судили колаборантів, нерідко без вагомих підстав караючи їх смертними вироками.

Різниця полягала не стільки у світоглядних чинниках, скільки у різючих контрастах між правовими основами двох складових одного антигітлерівського блоку – ліберальною (західною) і тоталітарною (радянською). Тому за однотипні провини у союзних окупаційних зонах покарання бачимо подеколи діаметральні.

До того ж, крім чисто політичного критерію (денацифікація) СРСР практикував переслідування за національною ознакою (представників так званих «ворожих націй»). Над усіма цими різновидами репресій вивищувався пріоритет № 1 – «український націоналізм», котрий не давав спокою керівництву

СРСР на той момент уже близько трьох десятиліть. Тому Карпатська Україна стала таким дразливим більмом на оці. У цьому голоси чехословацької та прорадянської адміністрації злилися в унісон, хоч із різних мотивів та із різними наслідками.

Чехословацька урядова місія спробувала перебрати всі віжки державного управління регіоном. Зокрема, за її розпорядженням у грудні 1944 року на марках Королівства Угорщина (а їх налічили 27 видів) ручним штемпелем зробили надпечатку абрєвіатури «ČSP» («Чехословацька пошта»). Ці марки використовували у «чехословацькій зоні» впродовж декількох місяців.

Як уже говорилося, чехословацьких адміністраторів доволі безпардонно витіснили радянські. Отож у лютому-березні 1945 року Народна Рада Закарпатської України на поштових, доплатних і фіскальних марках Угорщини дозволила друкарську надпечатку українською мовою в три рядки «Пошта / Закарпатська / Україна». У травні-серпні тут випустили три серії власних поштових марок із чотирма зображеннями: голови червоноармійця в касці на тлі прапора і гір; розірваного ланцюга; руки, що рве окови; п'ятикутної зірки з серпом і молотом.

Хоч на марках Закарпатської України номінал указували без позначення грошових одиниць, офіційно їх вартість визначали у філерах і пенге. Майже всі випущені марки розпродалися до дня вилучення 15 листопада 1945 року. Відтоді у Закарпатській Україні почала діяти загальносоюзна пошта.

На 21 листопада 1944 року глава чехословацької урядової місії Ф. Немец скликав у Хусті конференцію для обрання крайового владного органу – земської управи. Проте активну державотворчу роботу службових осіб Чехословаччини відкрито і демонстративно паралізували місцеві радянофіли у співпраці з командуванням 4-го Українського фронту [10, с. 62]. Вони провели ряд публічних політичних акцій, котрі відзначалися небаченим досі масштабом і суттєво вплинули на громадську думку не тільки у регіоні, але й далеко поза його межами.

26 листопада 1944 року в Мукачеві відбувся Перший з'їзд Народних комітетів Закарпатської України. Між іншим – перший та останній, більше таких форумів не проводили. Ключові доповіді виголосили голова Ужгородського народного комітету, такий же запеклий русофіл Петро Сова і секретар центрального комітету Комуністичної партії Закарпатської України Іван Туряниця, котрий належав до української ідентичності. В обговоренні вузлових питань виступили 12 делегатів, які представляли різні місцевості та соціальні верстви краю.

Наприкінці засідання делегати з'їзду прийняли Маніфест про возз'єднання з Радянською Україною. За це рішення одностайно проголосували всі 663 делегати, присутні на з'їзді. Примітно, з них лише трохи більше третини були

комуністами. Вони представляли всі тодішні округи (нині райони), національні групи і безпосередньо обиралися від 268 населених пунктів. Точної норми представництва не було встановлено, тому зазвичай малі села представляли 1 – 2 делегати, великі села і міста – 3 – 4 і більше.

Якщо брати до уваги національну ознаку, то серед 663 делегатів домінували українці (621), потім ішли угорці (26), росіяни (5), євреї (4), румуни (2), німці (2), словаки (2), роми (1). Цікаво, серед них було 14 священників (11 православних і 3 греко-католицьких) та 13 жінок, у тому числі дві угорки [див.: 9].

Також у залі були присутні 116 гостей, у тому числі начальник політичного управління 4-го Українського фронту генерал-лейтенант Лев Мехліс, начальник політичного відділу 18-ої армії полковник Леонід Брежнєв (пізніше доволітній очільник СРСР – генеральний секретар ЦК КПРС (1964 – 1982), начальник 7 відділу (робота серед населення) політвідділу 18-ї армії полковник Сергій Тюльпанов. Останній водночас виконував функції радника голови Народної Ради Івана Туряниці.

Ця трійка вищих радянських офіцерів найбільше старалася у справі радянзації Закарпатської України, забезпечуючи втілення в життя відповідних заходів. Маючи на старті вельми прихильну громадську думку, для них покладені завдання виявилися абсолютно технічними. Тим більше опонент (чехословацька місія) виявився занадто слабким, без оперття на серйозні власні ресурси. Цю місію фактично привезли у радянському обозі, тому її представники розраховували здебільше на ласку Божу. Але у Радянському Союзі правила атеїсти з глобальними амбіціями.

Сам же маніфест про возз'єднання упродовж місяця після з'їзду підписали близько 300 тисяч осіб, або майже все доросле населення краю – виборчого віку. Звичайно, представники чехословацької влади вельми активно протидіяли гучній кампанії збору підписів [10, с. 64]. Однак їхні можливості були мізерними порівняно з ресурсами впливу Народної Ради, котра цілковито оперлася на політичне управління 4-го Українського фронту.

Наприклад, в угромовному селі Гудя, нині Виноградівський район, через контрагітацію чехословацьких військових маніфест підписали спочатку лише 30 осіб, а після проведення загальних сільських зборів – уже 478 [6, с. 54]. Як бачимо представники Народної Ради Закарпатської України безупинно і методично змагалися буквально за кожну п'ядь громадської довіри.

Займатися тоді масивною фальсифікацією чи підробкою документів народного волевиявлення просто немало сенсу, хоча поодинокі випадки таких маніпуляцій простежуються. Суспільний підйом і «визвольний настрій» листопада-грудня 1944 року якнайкраще працювали на ідею радянзації Закарпатської України.

Прикметно, кінцевою метою проголошувалося не зміцнення державності Закарпатської України в тій чи іншій формі, а її радянська – возз'єднання з Радянською Україною у складі СРСР.

Це видно з тексту присяги державного службовця, затвердженої декретом Народної Ради. Вона починалася словами: «Я, громадянин Закарпатської України, урочисто присягаюся на вірність моїй Батьківщині, Народній Раді Закарпатської України і Маніфесту Першого з'їзду Народних комітетів Закарпатської України про возз'єднання Закарпатської України і вихід зі складу Чехословаччини».

Декретом № 27 від 12 січня 1945 року Народна Рада затвердила державним гімном Закарпатської України державний гімн СРСР без будь-яких змін. Державний прапор Закарпатської України мав співвідношення ширини до довжини 1: 2. Він складався з червоного полотнища із золотим написом: «Хай живе возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною». У верхньому кутку полотнища, біля древка, зобразили золоті серп і молот, а над ними червону п'ятикутну зірку, обрамлену золотою каймою.

14 березня 1945 року Народна Рада започаткувала кампанію перейменувань населених пунктів, вулиць і площ з ідеологічних мотивів. Наразі іменами «народних мучеників і героїв, які загинули в боротьбі за народну справу» зобов'язали називати вулиці у селах і містах. Для утвердження комуністичної топонімії використали імена людей, переважна більшість яких не мала жодного стосунку до Закарпаття.

Подеколи нині вчені та аматори гаряче дискутують з приводу історії Закарпатської України. Найбільше – про те, наскільки закарпатський рух за возз'єднання з Україною був масовим, загальнонародним. Дехто вперто налягає на термін «інкорпорація» (включення, приєднання), проведеної начебто виключно привізними адептами тоталітарного режиму при підтримці місцевих комуністів.

При цьому очевидно, що фантазії неосвічених людей завше привабливіші за висновки тих, які ґрунтовно осмислюють достовірні факти і прагнуть до істини.

1. Возз'єднання: Зб. архів. док. і матер. (травень 1944 – січень 1946 рр.) про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною / Упоряд. О. Довганич, А. Шекета, М. Делеган. – Ужгород: Закарпаття, 2000. – 342 с.
2. Возз'єднання: Матер. міжнар. наук. конфер., присв. 55-річчю возз'єднання Закарпатської України з Україною (Ужгород, 26 червня 2000 р.) / Укл. В. Худанич. – Ужгород: Мистецька лінія, 2001. – 178 с.

3. Возз'єднання Закарпаття з Україною: Матер. наук. конфер. Ужгород, 29 червня 2005 р. / Редкол.: Л. Белей та ін. – Ужгород: Говерла, 2006. – 200 с.

4. Звершилося. Сталось. Навіки збулось! 55 років возз'єднання Закарпаття з Україною: Документи, спогади, розповіді про делегатів Першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України / Упоряд. О. Довганич. – Ужгород: Карпати, 2001. – 128 с.
5. Закарпатська Україна. Ос'нь 1944 року / Упоряд. В. Задорожний, Р. Офіцинський. – Ужгород: Патент, 1995. – 138 с.
6. 1945 рік. Закарпатська Україна / Упоряд. В. Задорожний, Р. Офіцинський. – Ужгород: Патент, 1995. – 134 с.
7. Макара М. Закарпатська Україна: шлях до возз'єднання, досвід розвитку (жовтень 1944 – січень 1946 рр.) / М. Макара. – Ужгород: Патент, 1995. – 108 с.
8. Маркусь В. Приєднання Закарпатської України до Радянської України. 1944 – 1945 / В. Маркусь: [Пер. з франц.]. – Київ: Інтел, 1993. – 112 с.
9. Навічно в пам'яті історії: Біограф. довідник делегатів першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України / Упоряд. О. Довганич. – Ужгород: Госпрозрах. ред.-вид. відділ упр. у справах преси та інформ., 2004. – 366 с.
10. Того дня зійшло сонце возз'єднання: минуле і сучасне / Упоряд. О. Довганич. – Ужгород: Госпрозрах. ред.-вид. відділ комітету інформ., 1997. – 166 с.

Віктор ПЕТРЕЦЬКИЙ,
керівник Прес-служби
(Ужгородський національний університет)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ ЧАСІВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ (1944 – 1946 рр.)

Кінець 1944 р. ознаменувався черговою зміною перспектив суспільно-політичного розвитку Закарпаття. В умовах швидкого наступу Червоної армії в напрямку Карпатських гір, окупаційна угорська влада поспішно втрачала важелі державного управління. Це означало, що незабаром розпочнеться й новий процес елітотворення на регіональному рівні. Цей період був особливо визначальним, передусім в політико-державній ідентифікації, формуванні нових політичних відносин, нової парадигми владних інститутів, політичної еліти, її адаптації до радянської політичної системи, транс-